

УДК 378:796(73)

ТЕТЯНА ДЕРЕКА

м. Київ

t.dereka@kubg.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В США

У статті проаналізовано особливості професійної діяльності учителя фізичного виховання у США. Охарактеризовано компоненти професійної компетентності фахівців фізичного виховання. Наведено рівні оцінки ефективності викладання фізичного виховання в школах США. Проаналізовано моделі побудови програми фізичного виховання викладачем: розвиваюче фізичне виховання; туризм і ігри-«пригоди»; програми оздоровчого спрямування; інтегративне фізичне виховання; програми спортивної спрямованості. Визначено зміст професійної діяльності викладачів фізичного виховання.

Ключові слова: професійна діяльність, професійна підготовка, професійні стандарти, фахівці, фізичне виховання.

Інтеграція України у світовий освітній простір, процеси глобалізації докорінно змінили філософію освіти та концепцію її розвитку. Вивчення міжнародного досвіду є надзвичайно важливим для України, оскільки відсутність чіткої національної стратегії інтернаціоналізації освіти призводить до низького обсягу експорту освітніх послуг, незадовільних темпів розвитку міжнародних освітніх програм і, відповідно, ускладнює ефективну інтеграцію вітчизняної освіти до загальноєвропейського та світового освітнього простору. Ураховуючи приєднання України до європейського простору вищої освіти, постає необхідність вивчення світового досвіду як системи вищої освіти, так і професійної діяльності фахівців з метою удосконалення системи професійної підготовки в Україні.

Аналіз досліджень Л. О. Демінської, В. І. Завацького, А. П. Коноха, Т. Ю. Круцевич, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенко, Б. М. Шияна щодо вивчення проблеми професійної підготовки фахівців фізичного виховання в Україні визначив актуальність вивчення зарубіжного досвіду підготовки фахівців для використання його у вітчизняній професійній освіті. Вивченню системи фізкультурної освіти США присвячені дослідження М. В. Адамського, Т. Ю. Осадчої, І. Г. Максименко, Л. П. Сущенко, С. І. Шандрук. При цьому особливості професійної діяльності вчителів фізичного виховання у США вивчені не достатньо, це й обумовило мету нашої статті.

Нормативні документи в галузі фізичного виховання США є рекомендаціями для використання викладачами, на основі яких кожен фахівець створює свою власну програму навчання, враховуючи всі фактори та особливості місцевої громади [4, 9]. В програмі повинні бути чітко сформульовані на національному рівні цілі фізичного виховання та запропоновані шляхи їх досягнення. Американські дослідники вважають, що ефективність викладача фізичного виховання в школі повинна визначатися кількістю часу, протягом якого учні активно залучені в процес навчання та якістю процесу навчання. Учителю відводиться провідна роль в організації ефективного освітнього процесу, тому особлива увага приділяється формуванню майбутнього педагога як компетентного фахівця [8].

Метою програми підготовки учителів фізичного виховання в США є формування фізично освіченої особи, яка розуміє цінність фізичної підготовки для розвитку особистості. Фізично освічений учитель, за визначенням американських дослідників, – це компетентний професіонал, який приймає рішення в залежності від конкретної ситуації, аналізуючи, узагальнюючи дані про учнів (рівень їх фізичного, розумового, емоційного розвитку), розробляє та ефективно використовує відповідну програму фізичного виховання для осіб різного віку – від підготовчого до дванадцятого класу [11].

Відтак, сучасний учитель фізичного виховання в процесі навчання у вищому навчальному закладі повинен мати інтегровані знання, уміння та навички, а також здібності й вміння застосовувати їх у відповідності до ситуації. Програми підготовки фахівців фізичного виховання в США формують такі компетентності [4, 47]:

- особисту рухову компетентність в таких видах: гімнастика, водні види спорту, танці, традиційні та сучасні види рухової активності та види, традиційні для різних культур, ігри-«пригоди» – наявність відповідного рівня розвитку умінь та навичок у відповідних видах рухової активності;
- педагогічну компетентність – вміння створювати шкільну програму фізичного виховання, з урахуванням особливостей різних культурних та соціальних груп населення, що мешкають в певній спільноті, рівень фізичного розвитку та підготовленості всіх груп учнів;
- соціально-діяльнісну (комунікативну) компетентність – створення та підтримання ефективного середовища навчання;
- організаційно-управлінську компетентність, яка полягає в плануванні уроків та використанні методик навчання, що сприяють вирішенню завдань уроку та ефективної реалізації всієї програми фізичного виховання;
- педагогічну компетентність при оцінюванні шкільної програми фізичного виховання;
- гностичну (науково-дослідницьку) компетентність – високий рівень компетентності знань з предмету та методики викладання.

У США сертифікація учителів організована на рівні штату. Всі студенти, які закінчили вищий навчальний заклад зі спеціальності фізичне виховання та планують працювати в школі, складають іспит для отримання відповідного сертифікату, що дає на це право. Однак, існують і більш високі вимоги до професійного рівня вчителів фізичного виховання. Національна Комісія з навчання та майбутнього Америки (National Commission on Teaching and America's Future – NCTAF), у своїх програмних документах наголошує, що всі діти та молодь повинні мати можливість вчитися у компетентних, зацікавлених, кваліфікованих учителів.

Національна Рада зі стандартів до професійного викладання в школі (National Board for Professional Teaching Standards – NBPTS) розробила чіткі стандарти до рівня знань та умінь компетентного учителя; створила систему добровільної сертифікації учителів за даними стандартами. Отримання сертифікату NBPTS є найвищим досягненням в професії педагога [2].

Оцінювання діяльності учителя здійснюється за такими стандартами NBPTS, як [5]:

- відданість своїй справі, повага до кожного учня, забезпечення для всіх рівних можливостей у навчанні, використання індивідуального підходу в педагогічній діяльності;
- високий рівень знання предмету, розуміння зв'язку цієї дисципліни з іншими, можливість застосовувати дані знання в реальному житті, спеціальні знання учителя щодо способу ефективної передачі досвіду учням;
- вміння створювати таке навчальне середовище, яке мотивує учнів, сприяє ефективному використанню вільного часу;
- здібність і бажання аналізувати свій досвід та педагогічний досвід своїх колег, постійно удосконалювати педагогічну майстерність;
- прагнення досягнути еталонних характеристик освіченої особи (зокрема фізичних), здібність педагога до формування у дітей якостей, затребуваних суспільством;
- уміння ефективно співпрацювати з колегами, батьками, професіоналами з інших галузей задля оптимізації навчального процесу.

Важливим, на нашу думку, є те, що однією з пріоритетних складових ефективного викладання фізичного виховання американські фахівці вважають створення колективу учнів, якому притаманні такі особливості, як [12]:

- підтримка один одного у всіх видах урочної та позаурочної діяльності;
- відповідальність за свої дії перед одногрупниками та вчителями;
- бажання брати участь у досягненні успіху всього класу чи групи;
- співпраця;
- довіра один до одного;
- гордість за свій клас, за приналежність до цієї групи;

- виокремлення в якості пріоритетних таких цінностей, як справедливість, піклування та товарицькість у групі.

Відтак, створення колективу не тільки сприяє позитивному соціальному розвитку дітей та вихованню затребуваних суспільством якостей особистості, й позитивно впливає на академічну успішність, формування їх як активних суб'єктів навчального процесу.

Американські вчені зазначають, що ефективність роботи учителя можна оцінити шляхом аналізу діяльності учнів на уроці, а не діяльності педагога [9]. Тому, метою професійної діяльності є допомога кожному учню стати незалежним та активним суб'єктом процесу навчання, для якого характерні такі ознаки, як: вміння співпрацювати; бажання навчатися, оволодівати вміннями та удосконалювати їх; відповідальність за свою поведінку в процесі навчання; вміння та бажання ставити та досягати мети в процесі навчання; здатність надавати допомогу однокласникам у вирішенні завдань навчання. Тільки маючи ці якості, учні під керівництвом викладача можуть досягти необхідного результату процесу фізичного виховання в школі, визначеного Національною асоціацією спорту та фізичного виховання (NASPE) – стати фізично освіченою особою.

Досягнення такого результату є довгостроковим процесом, тому американські вчені, як зазначають Т. Ю. Осадча, І. Г. Максименко, виділяють три рівня оцінки ефективності викладання фізичного виховання [4, 35]:

- оцінка конкретної поведінки учителя та учнів (наприклад, коментарі, питання викладача, виконання навчальних дій учнями);
- оцінка взаємодії викладача та учнів (наприклад, процес переходу від одного завдання до іншого);
- оцінка активності учнів на уроці за такими показниками: 1) кількістю часу, протягом якого учні активно займаються різними видами рухової активності (моторна щільність уроку); 2) кількістю ефективно виконаних дій учнями в процесі навчання (визначається співвідношенням між усіма навчальними діями учнів та їх ефективними діями).

Такі показники визначають ефективність викладання фізичного виховання й будь-яка

оптимізація процесу навчання повинна призвести, на думку дослідників, до їх покращення [9].

Тому формування компетентного фахівця, який здатен вирішувати зазначені завдання залежить від [3; 4]: якості університетської програми підготовки фахівців; ефективності методичного керівництва під час педагогічної практики; від бажання учителя впродовж перших років роботи займатися самоосвітою.

Одним з головних факторів, які визначають якість викладання, є створення учителем умов для виконання максимальної кількості ефективних навчальних дій, пов'язаних з вирішенням завдань уроку. Для цього викладач повинен використовувати оптимальні методики викладання – підібрати методи навчання, які відповідають індивідуальним особливостям кожного учня [6].

На прикладі навчальних планів деяких штатів продемонстровано зміст пріоритетів в системі формування у школярів соціально-культурних цінностей засобами фізкультурно-спортивної активності. Тільки три штати не мають своєї програми фізичного виховання: Айова, Мінесота, Огайо (табл. 1.) [1].

Тому кожен викладач фізичного виховання створює власну програму для конкретного класу, орієнтуючись на національні та стандарти штату з фізичного виховання, обираючи одну з моделей побудови програми: розвиваюче фізичне виховання; туризм і ігри «пригоди»; програми оздоровчого спрямування; інтегративне фізичне виховання; програми спортивної спрямованості. Кожна модель має чітко визначене спрямування, специфічні передбачувані результати навчального процесу, види фізичної активності, які пропонуються для опанування.

Формування філософії викладання майбутнього вчителя, вміння створювати програму включає також розуміння ним проблеми оцінювання як засобу оптимізації навчального процесу у фізичному вихованні.

Створюючи власну систему тестування, викладач повинен керуватися, з одного боку, теоретичними положеннями з цієї проблеми (наприклад, перевірити кожен тест, що використовується за такими критеріями: обґрунтованість, вірогідність, об'єктивність, прийнятність, обрати відповідний тип тесту

й форму його проведення), положеннями загальнонаціональних програм тестування, з іншого боку, враховувати особливості місцевої громади, рівень підготовленості дітей, пріоритети програми фізичного виховання. В останні роки актуальною вважається система оцінювання досягнень учня в порівнянні з його попередніми результатами, а також альтернативне оцінювання.

Отже, у практиці оцінювання досягнень учнів у шкільному фізичному вихованні важливу роль відіграють тести, результати яких порівнюють із попередніми результатами цієї ж дитини. Такий підхід до тестування сприяє мотивації учнів, формуванню духу співробітництва, позитивного ставлення до занять фізичною культурою.

Американські вчені розглядають ефективність викладання у фізичному вихованні як створення вчителем умов для максимально більшої кількості успішних навчальних дій

учнів, як результату вирішення завдань уроку. Важливим фактором оптимізації навчального процесу, створення ефективного середовища навчання американські фахівці вважають вибір викладачем відповідного стиля викладання й моделі уроку. Найбільш актуальними є моделі «навчання в малих групах» і «індивідуальне навчання», завданням яких є сприяння максимальній індивідуалізації навчання у фізичному вихованні [7; 10].

Враховуючи вищевикладене, зазначимо, що вища освіта США має відповідну систему відбору майбутніх педагогів у галузі фізичного виховання, контроль готовності абітурієнта й випускника до ефективної професійної діяльності. У абітурієнта визначають та оцінюють на декількох рівнях до вступу на програму підготовки професійно-педагогічні здібності особистості й базовий рівень знань і умінь, необхідних для успішного навчання, що є більш важливими, ніж загальноспортивна підготовка.

Таблиця 1

Параметри навчальних планів, що характеризують результат педагогічного впливу в системі шкільної фізкультурної освіти США [1]

Штат	Назва програми	Рік публікації / оновлення	Рухові навички	Знання та використання основ та принципів руху	Регулярна участь у фізичній активності	Розвиток / підтримка фізичного стану	Особиста та соціальна відповідальність	Розуміння значимості фізичної культури
Алабама	Фізична освіта	2003	x	x	x	x	x	x
Ари зона	Навички здорового життя	1999					x	
Арканзас	Стандарти фізичної освіти	1997	x	x	x	x	x	X
Арканзас	Арканзаський навчальний план фізичної освіти	2005	x	x	x	x	x	x
Каліфорнія	Стандарти фізичної освіти для державних шкіл	2005	x	x	x	x	x	x
Колорадо	Стандарти штату Колорадо з фізичної культури	1997	x			x		
Делавер	Стандарти фізичної освіти	2001	x	x	x	x	x	x
Округ Колумбія	Стандарти фізичної освіти державних шкіл округу Колумбія	1999	x	x	x	x	x	x
Флорида	Стандарти Сонячного штату	1998	x	x	x	x	x	x
Джорджия	Якісна базова освіта	1998	x	x	x	x	x	x
Гавайї	Стандарти змісту освіти	2005	x	x	x	x		x

Основою вищої освіти США є компетентнісно-орієнтоване навчання, зокрема і в галузі фізичного виховання. Використання досвіду професійної діяльності фахівців фізичного виховання в США, на нашу думку, може стати джерелом для аналізу й переосмислення положень вітчизняної системи професійної підготовки фахівців фізичного виховання.

Перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямі полягають у визначенні концепції, моделі та критеріїв ефективності неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології.

Список використаних джерел

1. Адамский Н. В. Ориентиры развития физкультурного образования в США [Электронный ресурс] / Н. В. Адамский // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. — Вып. № 22, том 4, 2006. — С. 5—8. Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/orientiry-razvitiya-fizkulturnogo-obrazovaniya-v-ssha#ixzz3yuzwizKqg7>. — Загл. с экрана.
2. Кошманова Т. С. Развитие педагогической освіти у США (1960–2000 pp.) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Т. С. Кошманова ; Ин-т педагогики і психології проф. освіти АПН України. — К., 2002. — 40 с.
3. Осадча Т. Ю. Формування професійної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання

(на прикладі навчальних програм університетів США): [наук.-метод. посіб.] / Т. Ю. Осадча. — Луганськ : Альма-матер, 2006. — 130 с.

4. Осадчая Т. Ю. Физическое воспитание школьников в США : [учеб. пособие для студентов вузов физ. воспитания и спорта] [Электронный ресурс] / Т. Ю. Осадчая, И. Г. Максименко. — К. : Олимп. л-ра, 2008. — 144 с.
5. National Board for Professional Teaching Standard. — Режим доступа: http://www.nbpts.org/the_standards/standards_by_cert.
6. Healthy people 2010: National health promotion and disease prevention objectives. — Washington, D. C. : NASPE, 2000. — 12 p.
7. Moving into the future: National standards for physical education: a guide to content and assessment. — Reston, VA: NASPE, 1995. — 23 p.
8. National Standards for beginning physical education teacher. — Reston, VA: NASPE, 1996. — 30 p.
9. Siedentop D. Developing teaching skills in physical education / D. Siedentop, D. Tannehill. — Mountain View, CA: Mayfield, 1999. — 380 p.
10. Standards for Initial Programs in Physical Education Teacher Education. Oct. 19, 2001. National Association for Sport and Physical Education, American Association of Health, Physical Education, Recreation, and Dance, pp. 1-29. Available from Internet: http://www.aahpewrd.org/naspe_main.html.
11. Task Force on teaching as a profession. A nation prepared: Teachers for the 21st century. — New York: Carnegie Corporation of New York, 1986. — 26 p.
12. Wuest D. A. Foundations of Physical Education, Exercise Science and Sport (14th ed.) / D. A. Wuest, Ch. A. Bucher. — St. Louis: Mosby: YearBook Inc., 2003. — 451 p.

ТЕТЯНА ДЕРЕКА

Kiev

THE FEATURES OF PHYSICAL EDUCATION TEACHERS' PROFESSIONAL ACTIVITY IN US

There are the features of physical education teachers' professional activity in the United States analyzed in the article. The components of physical education specialists' professional competence are characterized. An assessment of physical education teaching effectiveness levels in US schools is given. The models of physical education teacher's programs constructing are analyzed: developing physical education; tourism and games-«adventures»; wellness oriented programs; integrative physical education; sports oriented programs. The content of physical education teachers' professional activity is designated.

Key words: professional activity, professional training, professional standards, specialists, physical education.

ТАТЬЯНА ДЕРЕКА

г. Киев

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В США

В статье проанализированы особенности профессиональной деятельности учителя физического воспитания в США. Охарактеризованы компоненты профессиональной компетентности специалистов физического воспитания. Приведены уровни оценки эффективности преподавания физического воспитания в школах США. Проанализированы модели построения программы физического воспитания преподавателем: развивающее физическое воспитание туризм и игры «приключения»; программы оздоровительного направления; интегративное физическое воспитание программы спортивной направленности. Определено содержание профессиональной деятельности преподавателей физического воспитания.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, профессиональная подготовка, профессиональные стандарты, специалисты, физическое воспитание.

Стаття надійшла до редакції 03.06.2016